

Βασίλη Ι. Καλαϊτζάκη, 'Η Κρήτη και οί Σαρακηνοί, 'Αθήνα 1984, σελ. 303.

Ὁ σ. διὰ τῆς παρουσιαζομένης μελέτης προσπαθεῖ νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἔρευναν, ἂν καὶ κατὰ πόσον κατὰ τὴν περίοδον τῆς κατακτῆσεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν (827-961 μ.Χ.), τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει «φοβερή», οἱ Κρητικοὶ ὑπέστησαν ἀλλοιώσιν ἢ νόθευσιν ἔθνικὴν, γλωσσικὴν, ἠθικὴν, θρησκευτικὴν, ἔθνολογικὴν καὶ φυλετικὴν.

Εἰς τὰ ἐπὶ μέρους κεφάλαια, χρησιμοποιῶν πλουσιωτάτην ἐπὶ τοῦ θέματος βιβλιογραφίαν καὶ ἀνατρέχων εἰς τὰς πηγάς, διατυπώνει παραλλήλως πρὸς τὰς ἀπόψεις τῶν ἱστορικῶν καὶ συγγραφέων παρατηρήσεις καὶ ἐπιφέρει τὰς ἰδικὰς του γνώμας, τὰς ὁποίας καὶ τεκμηριώνει.

Καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ λαὸς τῆς Κρήτης δὲν ἔπαθε καμμίαν ἀλλοίωσιν ἢ νόθευσιν ἔθνικὴν, γλωσσικὴν, ἠθικὴν, θρησκευτικὴν, ἔθνολογικὴν καὶ φυλετικὴν, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ ἀλώβητον τὸν ἔθνισμόν του, τὴν γλῶσσαν του, τὴν ἠθικότητά του καὶ τὴν θρησκείαν του, τὸν ἔθνικόν καὶ φυλετικόν του χαρακτήρα, τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμά του, τὰς παραδόσεις, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν συνέχειαν τοῦ βίου του, διότι καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τῆς Ἀραβοκρατίας τῆς νήσου ἐπὶ 134 ἔτη μετὰ θάρρους, σθένους, ἐπιμονῆς καὶ πολλῶν θυσιῶν ὑπερήσπισε τὴν γῆν τῶν πατέρων του.

Ὅτε δέ, ἐν ἔτει 961 μ.Χ. ἡ Κρήτη ἀνεκτῆθη ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Φωκά, τὸσον ἐνισχύθη πολυειδῶς, ὥστε κατέστη ἀκραιφνῶς ἑλληνικὴ καὶ ἀπετέλεσε κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους, μέγα προπύργιον τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ὁ σ. τῆς ἀνωτέρω μελέτης καταγόμενος ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς ἐπαρχίας Ἱεραπέτρας τοῦ Νομοῦ Λασιθίου Κρήτης, κατέβαλε φιλοτιμοτάτην προσπάθειαν νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸν ἀναγνώστην ὅλας τὰς διατυπωθείσας ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐρευνητῶν ἀπόψεις περὶ τῶν συνεπειῶν τῆς κατακτῆσεως τῆς ἰδιαίτερας του πατρίδος ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν.

Τὰ συμπεράσματα εἰς τὰ ὁποῖα καταλήγει ἀποτελοῦν ἀξιόλογον συμβολὴν εἰς τὴν πληρεστέραν γνώσιν τῆς ἱστορίας τῆς Κρήτης καὶ ρίπτουν περισσότερον φῶς εἰς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς Μεγανονήσου κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ἀραβοκρατίας (827-961 μ.Χ.).

Ἡ ἐργασία εἶναι ἐμπλουτισμένη διὰ πλήθους εἰκόνων, πινάκων καὶ χαρτῶν.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Ν. ΛΟΞΑΣ

CICERONE POGHIRC, *Philologica et Linguistica*. Ausgewählte Aufsätze (1953-1983). Studienverlag Dr. N. Brockmeyer. Bochum 1983, 516 σ.

Πρόκειται περὶ ἀνατυπώσεως ἐπὶ μέρους μελετημάτων τοῦ καθηγητοῦ Poghirc, γνωστοῦ ἤδη εἰς τοὺς ἑταίρους καὶ ἀναγνώστας τοῦ *Πλάτωνος*. Ἐν τούτοις ἐλάχιστα βιογραφικὰ στοιχεῖα ὑποβοηθοῦν εἰς τὴν καλυτέραν ἐκτίμησιν τῆς σπουδαιότητος καὶ ἀξίας τοῦ πολυσχιδοῦς συγγραφικοῦ ἔργου του.

Ὁ C. Poghirc ἐσπούδασε κλασικὴν φιλολογοῖαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Βουκουρεστίου. Ἐκαμε σπουδὰς εἰδικεύσεως εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Λένινγκραντ. Τὸ 1968 ἐξελέγη καθηγητὴς ἀνατολικῶν γλωσσῶν καὶ τὸ 1974 κλασικῆς φιλολογίας τοῦ πανεπιστημίου Βουκουρεστίου. Διετέλεσε πρόεδρος τῆς ἐταιρείας ἀνατολικῶν γλωσσῶν, γενικὸς γραμματεὺς καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς ἐταιρείας κλασικῶν σπουδῶν, ὑπεύθυνος τοῦ περιοδικοῦ *Studia et Acta Orientalia*, ἐπισκέπτῃς καθηγητῆς (Visiting Professor) τῶν πανεπιστημίων Ἰνδίας, Μίσιγκαν καὶ Καλιφόρνιας. Ἀπὸ τινων ἐτῶν εἶναι καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου Bochum τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Γερμανίας καὶ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ρουμανικοῦ κέντρου ἐρευνῶν Παρισίων, τοῦ ὁποῖου προεδρεῖει ὁ Raymond de Geouffre de la Pradelle.

Ὁ τόμος εἶναι ὀγκώδης καὶ περιέχει ποικίλην ὄλην. Μετὰ περιεκτικὴν καὶ σαφῆ σκιαγράφησιν τῆς προσωπικότητος τοῦ καθηγητοῦ C. Poghirc ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Helmut Frisch καὶ τὴν Tabula gratulatoria τὰ περιεχόμενα κατανέμονται εἰς τέσσαρας μεγάλας ἐνότητες:

- I. Indo-europaea et balcanica.
- II. Philologica ac classica.
- III. Romanica nec non dacoromana.
- IV. Linguistica, generalia et historica.

Ἀκολουθεῖ ἀναλυτικὴ βιβλιογραφία ἑκατὸν εἴκοσι ἐνὸς δημοσιευμάτων τοῦ C. Poghirc ἀπὸ 1953-1983.

Καὶ ἀπλὴ μνεῖα τῶν καταχωρισμένων εἰς τὰς τέσσαρας ἐνότητες καθίσταται ἀνεφικτος. Συνεπῶς ἐπιβάλλεται περιορισμὸς εἰς τὰ μελετήματα, τὰ ὁποῖα ἐγγίζουσι περισσότερο τὰ ἐνδιαφέροντα τῶν ἐταίρων καὶ τῶν σπουδαστῶν τῶν κλασικῶν γλωσσῶν καὶ τῶν βαλκανικῶν θεμάτων.

Ἐκ τῆς πρώτης ἐνότητος προκρίνονται τὰ ἀκόλουθα:

- α) Γλωσσικαὶ διαπιστώσεις ἐπὶ τῆς παλαιοβαλκανικῆς ἐθνογενέσεως.
- β) Διαπιστώσεις ἐπὶ τοῦ λεξιλογίου τῆς ἀρχαίας μακεδονικῆς.
- γ) Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀναπαράστασις ἐνὸς ἀφανισθέντος κόσμου: Ὁ θρακικὸς κόσμος.

σμος.

δ) Αἱ σχέσεις μεταξὺ θρακο-δακικῆς καὶ βαλτο-σλαβικῆς.

ε) Αἱ ἑλληνο-θρακικαὶ σχέσεις κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν.

Ἐκ τῆς δευτέρας ἐνότητος κεντρίζουσι βαθύτατα τὴν περιέργειαν τὰ ἐξῆς:

α) Ἡ ἰδέα τῆς ἀνθρωπίνης ἀλληλεγγύης εἰς τὸν Ὅμηρον.

β) Ὁ Ὅμηρος καὶ ἡ ρουμανικὴ λαϊκὴ παραλογὴ (μπαλλάντα).

γ) Μακεδονισμοὶ εἰς τὸν Εὐριπίδην.

δ) Τὸ «ἀγνωστότατοι γλῶσσαν» τοῦ Θουκυδίδου.

ε) Ἐπὶ ἐπιμάχου χωρίου μακεδονικῆς ἱστορίας.

στ) Περὶ τοῦ λατινικοῦ ἀνθρωπισμοῦ εἰς τὸ ἔργον τοῦ M. Eminescu.

Ἐκ τῆς τρίτης ἐνότητος δὲν εἶναι εὐχερῆς ἡ ἐξαίρεσις:

α) Ἡ Καρποθο-βαλκανικὴ λατινικότης.

β) Ἐπὶ τῶν αὐτοχθόνων στοιχείων τῆς ρουμανικῆς γλώσσης διαπιστώσεις.

γ) Ὑπάρχουσι μεσογειακὰ στοιχεῖα εἰς τὴν ρουμανικὴν;

δ) Σύγχρονα προβλήματα τῆς ρουμανικῆς ἐτυμολογίας.

ε) Ἡ ἀνατολική ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς ρουμανικῆς γλώσσης.

στ) Ὁ ὄρος «βοσκός» εἰς τὴν ρουμανικὴν καὶ οἱ ἀντίστοιχοι βαλκανικοί.

Ἐκ τῆς τετάρτης ἐνότητος παρουσιάζουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον:

α) Ἡ συμβολὴ τοῦ B.P. Hasdeu εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ γλωσσικοῦ ὑποστρώματος.

β) Σανσκριτικά καὶ σπουδαὶ εἰς τὴν Ρουμανίαν.

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ὁ C. Poghirc ἀναγορεύεται διδάκτωρ με θέμα διατριβῆς: «Αἱ σχέσεις τῆς ἀρχαίας μακεδονικῆς γλώσσης μετὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν». Τὰ συμπεράσματά του ὁ Ρουμάνος φιλόλογος καὶ γλωσσολόγος ἀνεκοίνωσε καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ διάλεξιν, τὴν ὁποίαν ἔδωσε εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ὡς προσκεκλημένος τοῦ Γλωσσολογικοῦ Σπουδαστηρίου τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Μετὰ τὴν ἐνδελεχῆ μελέτην ὄλων τῶν ὑλικῶν, τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται εἰς τὴν ἀρχαίαν μακεδονικὴν, ὁ Poghirc ἀπέδειξε τὴν ἑλληνικότητα τῆς μακεδονικῆς διαλέκτου. Ἡ ἐμβριθὴ καὶ τεκμηριωμένη ἀποψὶς του ἔχει ἀσκήσει σοβαρὰν ἐπίδρασιν εἰς τοὺς κύκλους τῶν βαλκανολόγων, ὥστε ἔκτοτε διακεκριμένοι ἐπιστήμονες, οἱ ὅποιοι ἐνωρίτερον εἶχαν ὑποστηρίξει τὴν ἰλλυρικὴν ἢ θρακικὴν προέλευσιν τῆς μακεδονικῆς, νὰ διακηρύσσουν τὴν ἑλληνικότητα ἐξ ὀλοκλήρου ἢ ἐν πολλοῖς. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ μεταβολὴ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Βουλγάρου Ἀκαδημαϊκοῦ V. Georgiev.

Ἐπομένως ἀξίζει κάποτε ἡ διδακτορικὴ διατριβὴ καὶ μερικὰ μελετήματά του νὰ μεταφρασθῶν εἰς τὴν ἑλληνικὴν πρὸς πληρεστέραν καὶ ἐγκυροτέραν ἐνημέρωσιν ἐδικῶν καὶ μὴ.

ΑΧ. Γ. ΛΑΖΑΡΟΥ

CONSTANTINE CAVARNOS, *Byzantine Sacred Art*, β' ἔκδοσις ἀναθεωρημένη καὶ ἐπηρεξημένη, Institute for Byzantine and Modern Greek Studies, Belmont, Mass. 1985 σελ. 171.

Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶχεν ἐκδοθῆ τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1957, ὅμως αἱ κατὰ τὸν μετέπειτα χρόνον ἐλθοῦσαι εἰς φῶς νεώτεραι εἰδήσεις καὶ ἡ τριακονταετῆς πείρα ἔπεισαν τὸν συγγραφέα νὰ προβῆ εἰς ἀναθεώρησιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν παλαιῶν κεφαλαίων καὶ τὴν διεύρυνσιν αὐτοῦ διὰ προσθήκης νέων κεφαλαίων, διὰ τῶν ὁποίων δίδεται σαφεστέρα ἔννοια τοῦ ὄρου Βυζαντινὴ θρησκευτικὴ τέχνη. Πρέπει νὰ τονισθῆ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅτι ὁ Καβαρνός, ἐπηρεασμένος παλαιότερον ἀπὸ τὸν ἀείμνηστον ἀγιογράφον Κόντογλου καὶ τὰς εἰς πλεῖστα βιβλία ἐκπεφρασμένας ἀντιλήψεις του περὶ τῆς Βυζαντινῆς τέχνης καθὼς καὶ ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν μετὰ τῶν μαθητῶν του ἐξωγράφησεν ἐκεῖνος ἀναριθμήτους ναοὺς, γνωρίζων δὲ ἐξ ἄλλου ἐξ ἰδίας σπουδῆς τὴν κοσμικὴν καὶ θρησκευτικὴν τέχνην τῆς Ἑλλάδος, τῆς Εὐρώπης πάσης καὶ τῆς Ἀνατολῆς, διεμόρφωσεν ἰδίαν ἀντίληψιν περὶ τῆς οὐσίας τῆς Βυζαντινῆς τέχνης καὶ τῆς διαφορᾶς τῆς ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν τέχνην τῶν ἄλλων ἔθνων καὶ ἀπὸ τὴν κοσμικὴν τέχνην γενικῶς, ἀντίληψιν τὴν ὁποίαν μετὰ λαμπρὰν καὶ σαφῆ ἀνάλυσιν μᾶς παρέχει διὰ τοῦ παρόντος βιβλίου του.